

Från hembygdsarbetet

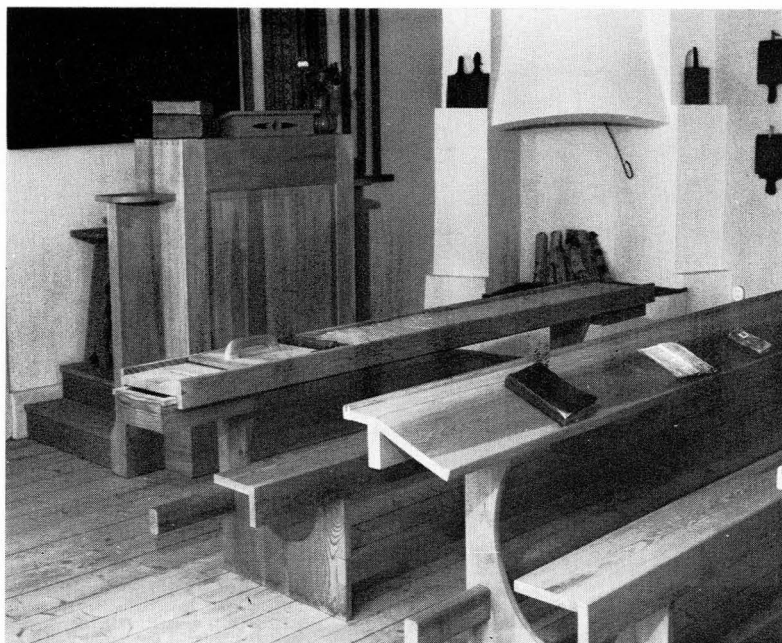
SKOLMUSEET I SOLLENTUNA INVIGT

I årsboken Uppland 1958 skrev jag några sidor, s. 149 ff., om Sollentunas sockenskola från år 1804. Köpingens kommunalfullmäktige hade fattat beslut om att den gamla byggnaden skulle bli skolmuseum.

Skolhuset har under många år använts till nödbostäder. Först för något år sedan kunde en del av detsamma, nämligen själva skolsalen (rum nr 3 på bilden sid. 151 i årsboken) frigöras för sitt nya ändamål. De övriga delarna utnyttjas fortfarande till bostäder.

Den gamla skolsalen har under 1964 restaurerats under landsantikvarie Nordströms och stadsarkitekt Knapes ledning. I en anteckning från 1832 i Sollentuna uppges att den s. k. växelundervisningsmetoden infördes i församlingens skola år 1830. I det arkiv, som ägts av Sällskapet för växelundervisningens främjande och som nu förvaras i Svenska skolmuseet, finns anteckningar om växelundervisningen i Sollentuna under 1830- och 1840-talen. Då vi i den renoverade skolsalen skulle ge en så tidig bild som möjligt av en skola under 1800-talet, valde vi därför att inreda den som en växelundervisningsskola. Efter studier i Svenska skolmuseet i Stockholm och med hjälp av litteratur från lancasterskolornas tid har slöjdlärare i Sollentuna förfärdigat skolmöbler: kateder, sandbänk, tavelbänk och monitor-ring. En del undervisningsmateriel från tiden har deponerats av Svenska skolmuseet och en del av Sollentuna hembygdsförening. I sitt nuvarande skick torde skolsalen kunna ge en uppfattning om hur lancasterskolan i Sollentuna tedde sig för 120–130 år sedan.

Meningen är att de övriga utrymmena i skolhuset efter hand skall restaureras. Lärarens kök (nr 1 på bilden sid. 151 i årsboken 1958) är tämligen väl bevarat med stor öppen spis och bakugn och avses att tillsammans med intilliggande kammare (nr 2) i framtiden ge en föreställning om hur en fattig skolpräst hade det här på 1840-talet. I ett annat rum (nr 4) har vi tänkt ge en bild av den mindre folkskolan i Edsbacka 1871–1893, från vilken skolmöbler finnes bevarade i hembygdsföreningens samlingar. Ett tredje utrymme (nr 5) skall hysa inventarier, materiel och arbetsresultat från folkskolan under 1900-talet.

Skolsalen i Sollentuna skolmuseum.

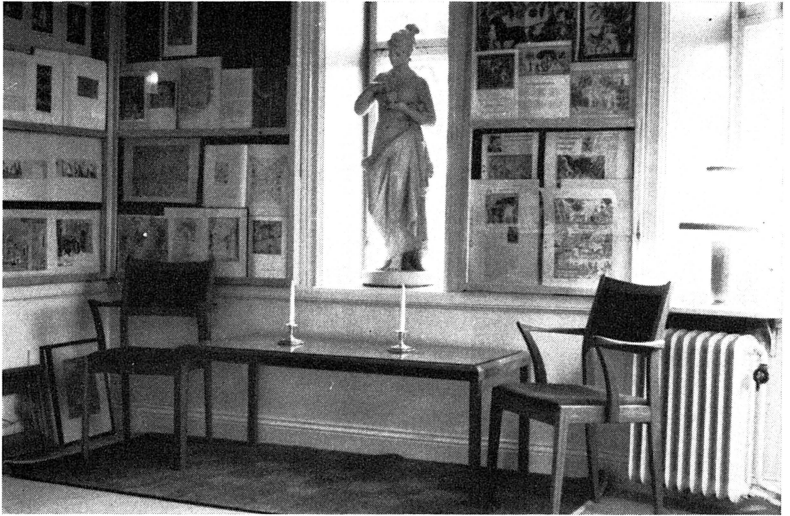
Den nu färdigställda delen av skolmuseet invigdes 10 okt. 1964 av kommunalfullmäktiges ordförande. Bland de närvarande märktes friherre R. Rudbeck som representant för den släkt, vilken 160 år tidigare grundat skolan, landsantikvarien i Stockholms län samt ett stort antal representanter för kommunal- och kyrkofullmäktige, skolstyrelse och lärarkår.

Nils Göransson

DET NYA GRANBERGAMUSEET I SUNDBYBERG

Sundbybergs hembygdsförening invigde 13 nov. 1964 sin nya museiavdelning, Granberga-museet, med tal av stadsfullmäktiges ordf. Helmi Samuelsson och en talrik skara av intresserade.

Genom testamente av framlidna fröken Anna Danielsson har föreningen blivit ägare till ett stenhus om tre våningar, varav den översta

Interiörbild från det nya Granbergamuseet.

nu inretts för föreningens räkning. Genom utvidgningen av museet har det blivit möjligt att upprätta en särskild avdelning för textilier och bibliotek, den del, som omfattar konst och konsthantverk. Dessutom har ett minnesrum kunnat anordnas för den mest kände av Sundbybergs konstnärer, nämligen framlidne Evald Dahlskog, berömd bl. a. för sina fina intarsiaarbeten. Genom samarbete med konstnärens efterlevande maka och barn har denna värdefulla avdelning kommit till stånd. Det är ett gott urval av hans konst, som här representeras.

Textilkonstnärinnan Brita Grahn, som nu och tidigare berikat hembygds-museet med ryor av sin hand, har utökat sin donation till fyra. Därutöver har museet köpt en ryor och två rölakansmattor.

De textilier museet f. ö. har, huvudsakligen placerade på skärmar, är gåvor från olika familjer. Museet prövar en ny metod för visning av konst i form av bokuppslag och planscher. Sålunda har ett fackverk, omfattande omkring 15 kvm, satts upp på väggarna i det 9 m långa rum, som fått namnet Galleriet. Varje fack har till ungefär en tredjedel försetts med glas bakom vilket bokuppslag och planscher inom olika konstgenrar utställes.

Henning Österberg

GRETA ANDERSSON †

För en kulturhistorisk institution, som förvaltar ett friluftsmuseum, är det av oskattbart värde att ha tillgång till en värdare, som ägnar sig åt sin uppgift med allvar och inlevelse. Sådant var förhållandet då fru Greta Andersson åren 1958–1961, jämte sin make Sven Andersson, var anställd vid Disagården i Gamla Uppsala. Om våren, sedan snösmältningen gått över, for fru Andersson tillsammans med sin make ut till Disagården och utförde där en grundlig städning innan sommarsäsongen skulle begynna. Allt skulle vara snyggt och i ordning, när besökarna kom. Under hela visningssäsongen skötte hon Disagården på ett utmärkt sätt. Fru Andersson hade även god kontakt med Ungdomsringen, som under lördagar och söndagar disponerade över Disagården för sina folkdansaftnar. Fru Andersson var vid sitt frånfälle 1 nov. 1964 63 år gammal. Disanämnden bevarar henne i tacksam hägkomst.

N. S.

BONDKYRKO HEMBYGDSFÖRENING
STABYGÅRDEN

Under året 1963 har föreningens styrelse bestått av Elis Westlund, ordförande, Axel Thorsell, sekreterare, Bertil Johansson, kassaförvaltare, samt Erik Eriksson och Justus Wahlström. Dessutom har olika sektioner och kommittéer varit valda. Inom styrelsen och föreningen har hållits resp. fyra och nio sammanträden. Vid samtliga föreningsmöten har samkväm och god underhållning förekommit, varvid särskilt må nämnas docent Gunnar Lohammar, som talat om växtvärlden i Uppsala stads närhet och folkskolläraren Per Johannes, som i enmansteater uppfört »Himlaspelet». Rektor Ragnar Ljunggren har kåserat om Västgötahumor, varjämte stadsträdgårdsmästaren Eric Laufors och arkeologen fil. stud. Per Kåks förevisat bilder och talat om resp. »Stadens utveckling» och »Utgrävningar i Uppland». Vid flera tillfällen har hembygdskören framträtt under ledning av kantorerna Egron Lundell och Ernst Eriksson. En inom föreningen varande grupp, som även förtjänar omnämnande, är syföreningen, som alltid utför aktningvärda arbeten. Under året har en av föreningens hedersledamöter, Johanna Myrberg, avlidit. Hon var en av initiativtagarna till hembygdsföreningen. Till hennes minne har föreningen fått mottaga en större penningssumma, som skall utgöra grundbelopp till en »Johanna Myrbergs minnesfond». Föreningen är

alltjämt under ständig tillväxt och med en ökning av 22 medlemmar under året blev medlemsantalet 218 vid årets slut.

I oktober 1963 högtidlighöll föreningen sin tioåriga tillvaro i närvaro av drygt hundratalet medlemmar, varvid ordföranden gav en återblick på föreningens arbete. I de trevliga lokalerna rådde verklig feststämning med förplägnad, tal, sång och musik. Högtidstalare var författaren Jan Fridegård, som talade om tider förr och nu. Av föreningens första valda styrelse äro hemmansägarna Erik Eriksson och Bertil Johansson fortfarande verksamma även i den nuvarande styrelsen. Under åren har föreningens lokaler undergått en väsentlig förbättring, som kostat stora summor, men ännu finnes en del arbeten ogjorda. Att detta kunnat lösas utan skuldsättning är beroende på föreningens livligt och energiskt arbetande syklubb, som tillfört föreningen omkring 22 000 kr. Tack vare en god planläggning har hembygdsföreningen kunnat uträtta stora ting och kan med god tillförsikt gå framtiden och nya arbetsuppgifter till mötes. Angående hembygdsarbetet i dess helhet har föreningen haft en god vägledning i Agaton Ericstam, som under en lång följd av år ägnat sig åt hembygdsvård.

Axel Thorsell

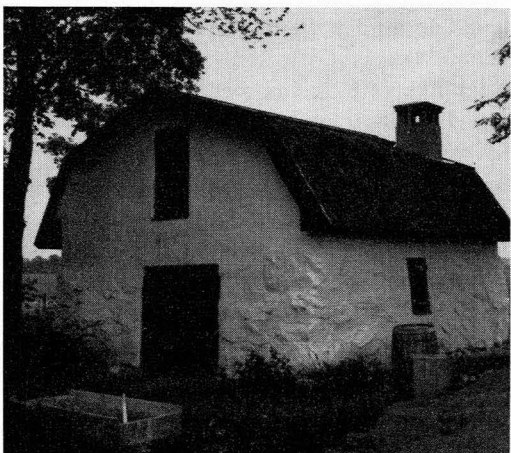
BÄLINGE HEMBYGDSFÖRENING

Under det gånga arbetsåret har föreningen bestått av 103 medlemmar. Styrelsen har utgjorts av Erik Wallström, ordf., Ragnar Wallén, kassör, Henry Liljeblad, sekr., Märta Wallinder, Ulla-Britt Lindström, Algot Andersson och Martin Lindström.

Det huvudsakliga arbetet har ägnats åt att restaurera den gamla smedjan i Gysta, som på grund av sitt dåliga skick hade utdömts av akademien, på vars mark den ligger. En intresserad föreningsmedlem lämnade besked om detta, varvid en aktion igångsattes: nu står den vita byggnaden finputsad och bevarad som ett tilltalande blickfång över Gystagärdet. Byggnaden är svår att datera men den omnämnes i ett syneprotokoll av 16/9 1819, där den beskrives som en »ut af sjelfva åkern upbruten gråstens uppförd Byggnad, redan till en del inredd till smedja, men ämnad och operad till mältplåts anläggande. Denna byggnad af en på denna ort sällsynt redbarhet är väl underhållen och synes, vid ett framtida viktigt innehållande, kunna träffa den längsta framtid».

Hembygdsföreningens traditionella vårutflykt gick detta år utanför

Smedjan i Gysta före och efter återställandet.

kommunen, då man besökte Linnés Hammarby samt, med hembygdsvårdaren Einar Levander som ciceron, Väsby kvarn, Lagga kyrka och gamla prästgård och slutade vid kungsängsliljornas skyddade område vid Fyrisån.

Som en ny arbetsuppgift för den närmaste tiden har upptagits en inventering av bevarat material från gångna tiders fäbodsväsende i Bälinge.

Henry Liljeblad

HÄVERÖ-EDEBO HEMBYGDSFÖRENING

Häverö-Edebo hembygdsförenings verksamhet har under 1963-64 gått i skolans tecken. Vi har på övre våningen till vår gillestuga låtit inreda lokaler för arkiv och skolmuseum. En hel del skolmaterial, som visar hur undervisningen i skolan bedrevs på 1800-talet, har vi insamlat från Häverö skoldistrikt. På betryggande sätt kan vi nu förvara de handlingar som är förknippade med ortens historia i vårt nyinredda arkiv.

Melker Mattson

LOVÖ HEMBYGDSFÖRENING

14 sept. 1963 samlades hembygdsföreningen på Hvilan, som Gustaf III beställde av den franske arkitekten Louis Jean Desprez för sin balettmästare Louis Gallodier. Mot det anspråkslösa yttre kontrastera de magnifika interiörerna med bevarade kinesiska tapeter, väldiga fönster och dito färggranna dörrar. Den stilenliga möbleringen och alla konstsakerna, som komplettera Gallodiers kvarvarande möbler, ge det lilla lustslottet en air av museum. Länge innehades det av hovdamer och diplomater och var en kulturell högborg med besök av skaldar och sångare. Senare hade man tvättinrättning bland de kinesiska tapeterna med avlopp mitt i salongsgolvet. Men på envoyén Axel Wallenbergs långa tid 1906-1963 återställdes det inre. Hans dotter, fru Ingegerd Söderberg, berättade om sin barndomstid på Hvilan och visade omkring tillsammans med sin dotter fru Barbro Montgomery. Fil. lic. Berit Wallenberg höll föredrag om Hvilans historia.

Valborgsmässoaftonen 1964 firades med ett stort bål vid parkdamarna nedanför Götiska tornet, uppskattat vårtal av slottsträdgårdsmästare Johan Andersson, sång av kyrkokören, fyrverkeri och till sist våffel-fest i China slottskök.

5 sept. 1964 slog Lovö församling följe med hembygdsföreningen på dennas höstutfärd till Adelsö i bussar, bekostade av resp. föreningen och kommunen. Barnen i Lovö skola voro också med. Kommunen bjöd på kaffe i hembygdgården. I det strålande vädret var utsikten underbar från Stenby fornborg och Alsnöhus ruiner, där lic. Wallenberg höll föredrag liksom på kungshögarna, vid runstenarna och i kyrkan. Diakon Hedgren visade en del kyrkoinventarier. Man sjöng »Fädernas kyrka»

och »Herre signe Du och råde» vid kyrkoherde Frostensons predikan. Färden gick till Hanmora vackra gamla gård, som i ett par hundra år ägdes av familjen af Klint men som blivit såld till Stockholms stad, som nu låter den förfalla! Därifrån åkte man genom Drottningholms slottsskog på Adelsö till Kunsta med det linjesköna om Hemlanden på Björkö erinrande gravfältet. Vägvisare var fru Linnea Kulle-Lindblad.

I Ekeröpastoratets årsskrift »Fyra Mälarsocknar, 1963» har Berit Wallenberg rodogjort för altarets historia i Lovö kyrka, rundkyrkornas uppkomsthistoria (Varför är Munsö kyrka rund?) samt f. f. g. publicerat Malmviks nyutforskade arkitekturhistoria.

Professor Greta Arwidsson undersökte sju forngravar på Viken under månaderna maj-juli 1964. Denna sjunde sommar fann man plötsligt en 600-talsgrav vilken förband 400-talsgravarna med 700-talsgravarna. Intet avbrott alltså, utan i stället kontinuitet i tiden. Under flat mark upptäcktes en öst-västrikad ekkammargrav i röse, anordnad i 400-talets begynnelse med gravinhåll från 300-talet, såsom rester av en slipad glasbägare från Rhenlandet. Därmed den 1958 undersökta stora runda stensättningen likaså dateras, på grund av sitt läge. Den nyfunna ekkammargraven var tidigare regelrätt utgrävd och igenlagd på 1700-talets mitt av kungaparet Adolf Fredrik och Lovisa Ulrika, men en del saker lågo kvar. Se Sv. Dagbl. 17 juli 1964.

13 juli 1964 fick styrelsen det nya förslaget till broar vid Nockeby och Drottningholm på remiss från Vägförvaltningen i Stockholms län för yttrande före 15 augusti. Hela styrelsen undertecknade yttrandet, vari styrelsen hemställer om att den föreslagna rakt mot slottsfasaden riktade Nockebybron nu skall börja byggas och om att en högbro i framtiden bygges till Islandstorget i Blackeberg och upptages på regionplanen samt om att broar över Högholmen söder om Drottningholms slott och över Kanaan i Hässelby avlägsnas ur planerna. Styrelsen står fast vid sin linje i brofrågan sedan 1957. Här gäller det att rädda slottsmiljön åt framtidens turister och huvudstadsbor. En självvald »brokommitté» har dock saboterat broförslaget just nu när bron skulle börja byggas samt förklarat styrelsen krig. Man hotar med att avsätta hela styrelsen. Måhända skriver jag här för sista gången. Kanske hela föreningen går sin undergång till mötes. Ordförandens börda är nu mycket tung. Framtiden behöver vår seger.

Berit Wallenberg

ROSLAGENS FORNMINNESFÖRENING

Roslagens fornminnesförening har under 1963 och 1964, med anslag från Norrtälje stad, renoverat föremålen i sitt museum vid Hantverkargatan i Norrtälje. De var delvis angripna av skadeinsekter och rost. Lokalerna har röckts och rengjorts. Sakerna har ånyo katalogiserats, varefter de på ett överskådligare vis ordnats. Arbetet har utförts av amanuens Håkan Eles från Uppsala, biträdd av fröken Ingrid Hurtig och herr Gösta Jöngren, vilken genom gåvor utökat museets sjöfartsavdelning så att man nu kan inränga Norrtälje roslagsmuseum bland landets sjöfartsmuseer.

En kommitté har tillsatts i och för stadens framtida övertagande av museet.

P. M. Lijsing

SINGÖ HEMBYGDSFÖRENING

Midsommaraftonen 1964 hade föreningen traditionsenligt ordnat sitt midsommarfirande med god tillslutning. Under konsulent Nils Prestos från Uppsala ledning lekte man folklekar. Tre riksspelmän gav den musikaliska bakgrunden.

Den 25 juni företogs sommarens studie- och sällskapsresa per buss. Mora stenar, Linnés Hammarby, Skokloster och Uppsala ägnades intresset denna gång.

Den vid fjolårets årsmöte tillsatta restaureringskommittén har i samarbete med Riksantikvarieämbetet och landsantikvarien i Stockholms län planerat för hembygdsgårdens återställande. Vissa arbeten ha redan påbörjats, bl. a. har en vacker vidje-gärdesgård uppförts runt tomten.

Vid årsmötet kunde meddelas att till föreningen skänkts en gammal, helt intakt skötbåt i gott skick, byggd av den på Singö välkände båtbyggaren Olof Pettersson i Skållholmen. Förutom denna gåva har föreningens samlingar ytterligare värdefulla saker, bl. a. äldre fiskredskap av olika slag.

Lars Th. Sundin

SKOGS-TIBBLE FORNMINNES- OCH HEMBYGDSFÖRENING

Årsmöte hölls söndagen 2 aug. 1964 i Nya skolan i Tibble by. Föreningens sekreterare gav de församlade några historiska glimtar om be-

byggelsens uppkomst och utveckling i socknen. Materialet grundade sig på egna undersökningar, som utförts sommaren 1963 vid Geografiska Institutionen i Uppsala, samlat i en uppsats med titeln: »Skillsta, Tjälunge och Testa byar i Skogs-Tibble socken i Uppland mot en byggegeografisk och historisk bakgrund.» Framställningen illustrerades av fotografier, kartmaterial samt en kort färgfilm. Efter föredraget följde släpärtskalas. Kyrkvaktmästare Gustav Andersson, Åland, berättade nedskrivna händelser från bygden.

Styrelsen har under året bestått av: ordf. läroverksadjunkt Per-Gunnar Nylund, vice ordf. köpman Gösta Ekmyr, sekreterare fil. stud. Yvonne Ekmyr, kassör lantbrukare Birger Andersson samt hrr Gustaf Björling och Oscar Kjellin.

Föreningens verksamhet har till största delen bestått i smärre reparationsarbeten samt iordningställande av våra samlingar. Den gamla småskolan, som vi planerat till museilokal, kan nu ta emot besökare, även om det hela ännu är långt ifrån färdigt. Våra kvinnliga medlemmar, som ansvarat för museets inredning, har gjort en utomordentlig insats. Resultatet kan vi nu alla glädjas över.

Intresset från ortsbefolkningens sida har varit påtagligt. Många nya föremål har skänkts till oss. Medlemsantalet har ökat med 12 personer till 50. Vi ha all anledning att se framtiden an med optimism.

Yvonne Ekmyr

SOLENTUNA HEMBYGDSFÖRENING

Om Sollentuna hembygdsförenings verksamhet 1963-1964 må följande meddelas.

Den 30 okt. 1963 anordnade föreningen en hembygdsafton i Häggviksskolan med föredrag av ordföranden om herrgårdarna i Sollentuna under 1700-talet samt ett »divertissement i 1700-talets anda» med sång och musik av en programgrupp från NTO.

Julmarknad firades på hembygdsgården 8 dec. med bl. a. slagtröskning på logen, smide i smedjan och linberedning från bråkning och skäktning till häckling och spinning. I stugan spanns även ull, stöptes ljus och knypplades spetsar.

Årsmötet hölls 11 mars 1964, då föreningens ordförande talade om Nytorps gårds historia med anledning av att det gamla Nytorpet några veckor tidigare bränts ned. ABF:s blandade kör medverkade med sång.

Den 10 maj anordnades en bussresa till Anundshögen i Badelunda

och till Västerås, där domkyrkan, dess omgivning och Vallby friluftsmuseum besågs under landsantikvarie Drakenbergs ciceronskap.

Midsommaren firades traditionsenligt vid hembygdsgården med folkdanser, danslekar kring majstången, gammal dans på logen m. m.

Anslutningen till de av föreningen anordnade utfärderna och sammankomsterna har varit god. Antalet medlemmar i föreningen är omkr. 700. Yttersbylogen vid Hersby hembygdsgård har under sommaren 1964 försetts med nytt vasstak. Föreningens medlemmar började under föregående år röja upp i gravfälten vid Tuna. Genom samarbete med landsantikvarien i Stockholms län har det lyckats att på kommunens bekostnad i år få fälten inhägnade och avbetade av får.

Nils Göransson

SOLNA HEMBYGDSFÖRENING

Området kring den historiskt bekanta Järva krog och 1700-talsgården Herr-Järva, känd bl. a. som Elis Schröderheims bostad, kommer tyvärr i snar framtid att mycket förändras på grund av vägarbeten. Den 28 sept. 1964 företogs därför – kanske den sista – kulturhistoriska vandringen över detta område och fram mot Ulriksdal. Därvid besågs bl. a. Solnas största och väl bevarade gravfält jämte skeppsättning vid Mellan-Järva. Utfärden avslutades med kaffesamkväm på Ulriksdals värdshus.

Vid årsmötet 4 mars avgick undertecknad från sin mångåriga befattning som föreståndare för hembygdsmuseet och ordförande i hembygdsföreningen och fick mottaga en större bokgåva. Till ny ordförande valdes rektor P. G. Larsson och till museiföreståndare tjänsteman Kurt Nilsson. Vid samma tillfälle höll fil. lic. Henrik Alm ett intressant föredrag med ljusbilder över Gamla stan och Djurgården.

Den traditionella kulturhistoriska vårvandringen företogs 19 maj, varvid Solna kyrka och dess minnesrika kyrkogård besågs med kyrkoherde H. Backman som ciceron. Åtskilliga av vårt lands kulturpersonligheter vilar där, J. J. Berzelius, C. C. Gjörwell, Love Almquist, Talis Qvalis, C. W. A. Strandberg, C. Snoilsky, M. Choraëus, Lina Sandell och många andra inom vetenskap och konst kända personer. Vid kaffesamkvämet i S:t Martinsgården medverkade elever vid Solna musikskola och undertecknad berättade vidare om den märkliga kyrkogården. Man kan liksom i Londons Westminster Abbey med dess Poets' Corner även här tala om en »skaldernas vrå».

Urban Rejle

SYDVÄSTRA UPPLANDS KULTURHISTORISKA
FÖRENING

Föreningen har under 1963 fortsatt sin verksamhet under traditionella former och med syfte att tillvarata och vårda de kulturhistoriska värdena i Enköping och den omgivande bygden.

Museet har hållits öppet lörd.-sönd. kl. 13-14 med undantag för tiden maj-juni, då museet varit öppet endast lördagar, samt juli-aug., då det varit helt stängt. Möjlighet har dock funnits för intresserade att besöka museet på icke-ordinarie tid. Besöksfrekvensen har varit i stort den samma som föregående år: omkr. 1 000 personer. Fjorton skolklasser om 347 elever har på särskild tid studerat museet, innebärande en ökning från förra året med tre klasser och 164 elever. Bland de särskilda besökarna i övrigt märks en rad föreningar. Museet har förvärvat ett antal gåvor, varigenom accessionskatalogen vid årets slut upptog 4 300 nr. Museivårdare S. Sjöborg har i vanlig ordning bevakat rivningar i staden. Fynden härvid har införts i accessionskatalogen.

Föreningen har från staden och Sparbanken i Enköping erhållit sammanlagt 1 300 kr. i anslag. Utgifter och inkomster har balanserat på 3 890:26 och tillgångarna (incl. fonderna) var vid årets slut 9 158:66. Ett årsmöte samt tre styrelsesammanträden hölls under året. Styrelseledamöter: ordf. stadsbibl. Thore Floderus, v. ordf. f. borgmäst. Folke Björck, sekr. red.-sekr. Harry Norrgården, kassaförvalt. järnh.-bitr. Gösta Englundh, museiförest. hr Sven Sjöborg; samt övriga: kapten Nils Lundin, dir. Einar Kjellén, klockare Axel Olsson (suppl. fabr. Ernst Söderberg, kyrkoh. Per Köndell och lektor Sigvard Andréén).

Föreningens årsbok 1963 utgöres av del I av Daniel Eneboms »Om Enköping», översatt från latinet av läroverksadj. Sten Törnblom. Tryckningskostnader: 1 063 kr. för 500 ex. Medlems årsavgift: 5 kr.

Harry Norrgården

TÄBY HEMBYGDSFÖRENING

Sommaren 1963 avled Täby hembygdsförenings mångåriga ordförande kyrkoherde H. O. Ferenius. Han var i flera avseenden en eldsjäl. Till ny ordförande valdes fru Ruth Rodebäck, som tidigare fungerat som föreningens vice ordförande. Under hennes egid stred föreningen sin hopplösa kamp för bevarande av den s. k. Kungshögen vid Tibble. Det

var hon som genomdrev beslutet att restaurera Ytterbystugan, vilken nu, hösten 1964, fick sin ovanvåning omändrad till en stor utställningssal. Hon avgick efter ett år på grund av bristande tid. Till ny ordförande valde årsstämman våren 1964 byråchefen Josef Granér, som var med om att bilda föreningen för över 20 år sedan och då blev dess förste ordförande. Våren 1964 avgick föreningens kassör, fanjunkare Bertil Carlberg, som efterträddes av fru Inga-Britt Strandberg. Till vice ordf. valdes red. Gösta Sjöberg. Kvar i styrelsen är ing. Hans Carlén, byggmästare T. Persson, fruarna Elsa Lundh och Iris Jörevall. Bildhuggare Cl. Blum omvaldes som sekreterare och S. E. Vingedal som arkivarie och redaktör för skriftserien. Nyvalda blev fru Dagny Berndt och fröken Sonja Blomqvist.

I dec. 1963 kunde föreningen ge ut sin 6:te skrift, »Täby genom tiderna 2». Den handlar om gravstenarna i Täby kyrka och har titeln »Till ewerldeliga tider orubbat ...» Författare är: konservator S. E. Vingedal. Årsskriften sändes ut till alla medlemmar, som betalat årsavgiften, eller omkring 780 st. Redan till våren 1965 planerar föreningens styrelse att ge ut skrift nr 7. Till tryckningen har Längmanska kulturfonden beviljat ett anslag om 1 000 kr. Skriften, som är på latin, utgör den första tryckta beskrivningen om Täby, utgiven av dåvarande kyrkoherdesonen C. M. Brandelius år 1786.

Förutom sedvanliga utflykter och arrangemang av hembygdskaraktär slog föreningen ett stort slag i och med invigningen av sitt hembygds-museum i den ovannämnda Ytterbystugan hösten 1964. Föreningens ständigt växande innehav av gamla allmogesaker och arkivalier av olika slag ställdes ut till allmänt beskådande. Till den högtidliga invigningen inbjöds ett stort antal prominenta personer i Täby med den nya stadsdirektören i spetsen. Initiativtagaren och ledaren för ombyggnadsarbetet, ing. Hans Carlén, avtackades hjärtligt med bl. a. Allhems stora bok om Uppland. Utställningen besöktes av ett stort antal intresserade ortsbor.

S. E. Vingedal

UPPLANDS-VÄSBY HEMBYGDSFÖRENING

Under året har hållits fem styrelsesammanträden jämte sedvanligt årsmöte. Vidare har föreningens styrelse kontaktat direktionen för Ashmolean museum i Oxford om möjligheten att åstadkomma en avgjutning av den runsten Carl XI år 1687 överlämnade till engelska sändebudet i

Stockholm. Runstenen var då insatt i Eds kyrkogårdsmur. Direktionen i fråga ställde sig mycket välvillig till förslaget.

Till kommunalnämnden har inlämnats en skrivelse med hemställan om att föreningen får större möjlighet till samarbete, när det gäller planerande av bebyggelse, bevarande av äldre byggnader, naturvård m. m. I samband därmed har kommunen numera uppdelats i s. k. byområden, för vilka ombud utsetts att övervaka fornminnen och kulturhistoriskt värdefulla byggnader, samt att insamla äldre bruksföremål m. m. Härvid bör omnämnas att tre av den gamla, på blivande församlingsområdet belägna, arrendegårdens byggnader efter »enveten» kamp med kyrkoråd och arkitekt nu skall bevaras.

Landsantikvarien i Stockholms län har på därom gjord framställning godkänt upprövning av en gravbacke, den s. k. »Zamorres kulle». Förberedelser ha tillsammans med kommunens kulturnämnd och Upplands-Väsby Lionclubb inletts för åstadkommande av en hembygdsbok för kommunen och dess tre socknar. Kommunens pensionärer har vid en utflykt beretts tillfälle att bese fornminnen, äldre gårdar och sockenkyrkor under sakkunnig ledning.

Sven Odenrick

VECKHOLMS PASTORATS HEMBYGDSFÖRENING

Vid årsmötet 19 april 1964 hade vi glädjen att hälsa en känd forskare på fornminnesvårdens område, docent Wilhelm Holmqvist, Statens Historiska Museum. Doc. Holmqvist har i en följd av år lett utgrävningarna vid Helgö på Ekerö i Mälaren och vi fick följa dessa omfattande arbeten allt ifrån dess början. Föredraget illustrerades med ett stort antal färgbilder. Resultatet av utgrävningarna visar att Helgö som handelscentrum i vårt land är av betydligt äldre datum än Birka på Björkö.

Föreningen har under året tagit initiativet till uppresning och bevarande av tre stora och vackra gravstenar på Veckholms kyrkogård. Den största av stenarna finns omnämnd i Upplands fornminnesförenings tidskrift, XII, 1884, sid. 320, då de låg tillsammans med ett par runstenar utmed kyrkogårdsmuren. Runstenarna restes för några år sedan, den ena i klockstapelbacken och den andra i vapenhuset. Gravstenarna där emot fick ligga kvar. Den största av stenarna har ett inhugget kors 1 m högt och 60 cm brett samt följande inskription: »D Ö D E - M I N N E över Sal. E. Ersson i Alsätra. H. Margareta Matsdotter. Christus är mitt lif. Döden är min vinning Anno 1687.»

De nu resta stenarna har på förslag av antikvarie Åke Nisbeth placerats vid sydöstra delen av kyrkogården invid kyrkogårdsmuren, med en ligusterhäck planterad framför dem.

Till vårt museum i Gamla prästgården har en del gåvor tillkommit såsom en soldatkista från Åkerby, två kassakistor, varav en med nio lås och gjord av bandad stålplåt, en mässingsvåg, som hängt i en nu nedlagd lanthandel, äldre vikter m. m. Till vårt åkerbruksmuseum har vi fått mottaga redskap av skilda slag, såsom rät- och krokpinnharvar, en och tvåskäriga plogar av äldre typ samt en sädessorterare, varvid utrymmenå i Tiondeboden kommit väl till pass. Vi vill härmed framföra vårt varma tack för alla gåvor, och hoppas att den välvilja och förståelse för vårt arbete, som härigenom kommit till uttryck, skall fortsätta.

Vid Veckholms magasinskassas upplösning nästa år har kassan beslutat överlämna en större summa pengar av dess behållning till hembygdsföreningen. Till kassans alla medlemmar framföra vi vårt värdsamma tack. Veckholms magasinskassa har verkat sedan år 1760, följaktligen i drygt 200 år. Det finns åtskilligt med handlingar i form av protokolls- och räkenskapsböcker samt inventarieförteckningar, som kassans styrelse ställt i utsikt att överlämna till förvaring i Gamla prästgårdens monter.

Tiden rinner fort iväg på lagstiftningens område; lagen om magasin-kassorna tillkom på 1750-talet och är att betrakta som en jordbrukarnas första ekonomiska sammanslutning. De voro av oerhört stor betydelse även ur kommunal synpunkt. Ämnet har berörts av intendent Mats Rehnberg år 1956 i samband med Nordiska museets utställning i publikationen: »Den Svenska fattigdomens historia!» Till bilden hör vidare sockenmagasinen, på sätt och vis böndernas sparbanker, där avkastningen gick till de fattiga.

Vid Veckholm-Kungs-Husby-Torsvi erkända sjukkassas upphörande överlämnades av dess styrelse samtliga protokoll och handlingar till hembygdsföreningen. Detsamma gällde även en i orten befintlig ko- och svinförsäkringsförenings handlingar, som upphört med sin verksamhet efter att ha fungerat i 80 år.

Det är med stor tillfredsställelse vi konstaterar det förtroende, som visats oss i vår strävan att rädda gamla handlingar och föremål från förstörelse.

Föreningen har 70 medlemmar och styrelsen är densamma som föregående år.

Herbert Lennartsson

VÄDDÖ HEMBYGDS- OCH FORNMINNES- FÖRENING

Väddö hembygdsförening äger två fastigheter, dels en i Gamla Grisslehamn, dels Kistagården. Vid Gamla Grisslehamn äger föreningen tomtmarken där de båda landsvägarna från Uppsala och Stockholm slutade vid »Kongsbryggian och Krogen vidh Grisslehamn» och varifrån från urminnes tid fram till 1755 överfarten skedde till Åland med post och militär. Alla hus på platsen brändes av ryssarna 1719. Posthus och gästgivargård uppfördes på nytt men gick till spillo genom våldeld 1754. Här har hembygdsföreningen en uppgift att i första hand på något sätt markera läget för de förstörda husen och anskaffa och placera en karta över området till orientering för allmänheten.

Kistagården, som föreningen haft i sin ägo sedan 1947, synes bliva mer och mer populär. Större och mindre sällskap ses allt oftare besöka gården. Skolklasser, in- och utrikes, gör gården och dess samlingar till studieobjekt och utflyktsmål. Alla offentliga arrangemang har god tillslutning, i synnerhet sommarfesten på midsommarafton, då gårdstunet är överfullt av små och stora från bygd och stad. Arrangemangen är enkla, men de tycks vara attraktiva. Majstången lövas av flinka fingrar, ringdansen går i 4-5 ringar runt stången och sången och leken ledes av ortens eget NTO-kapell.

Nytt för året är byträff på gården. Särskilt utsedda kontaktmän i byar i bygden ordnar så att om möjligt alla bybor, främst de äldre, erhålla skjuts till hembygdsgården. Där blir det trivsamt igenkännande samvaro framför alla gamla ting och minnen och sedan livaktigt samspråk kring kaffeborden.

Gårdens samlingar har under året fått förnämligt tillskott genom hemmansägare Erik Mattssons i Tomta testamente. Där hade han förordnat att av hans omfattande kvarlätenskap skulle »all lös egendom av musealt intresse tillfalla Kista Museum». Även Roslagens Sjöfartsminnesförening var ihågkommen i testamentet. Att det fanns nog så dyrbara pjäser i lösöret framgick vid delningen. När fem nummer återstod att fördela, gjorde båda föreningarna anspråk på dem. De bestod av: silvret, en antik köksklocka, ett spelbord i mahogny, ett väl behållet flintlåsgevär och en del av bokbeståndet. Skiljenämnden, som utsåg en antikvarie och två jurister, tilldömde hembygdsföreningen silvret, bordet och böckerna. Nu återstår för hembygdsföreningen att få det hela väl presenterat för all-

mänheten. Mer och mer pockar alla samlingar på utrymme. När hembygdsföreningen mottog Kistagården revs och bortfördes ett ved-, redskaps- och vagnslider. Ett nytt sådant är nu högst påkallat. Väddö kommun har till gården överlämnat värdefullt och rikhaltigt sortiment skolmaterial: planscher, kartor, böcker, bänkar och annan undervisningsattiralj, som kräver utrymme.

Hantverksstugans iordningställande har länge stått på dagordningen. Nu är den gamla vackra byggnaden färdig med två små rum och kök att inrymma både skomakar- och skräddarverktyg. Hembygdsföreningen tror att allt detta nya blir något alldeles extra utöver det vanliga att se och studera för kulturhistoriskt intresserade.

För att på tillfredsställande sätt bevara 1840-talets vägg- och takdekoration i stora byggnaden har el-värme installerats.

Sin ekonomi har föreningen även detta år sökt klara på egen hand utan att anlita myndigheter eller institutioner. Under året har tillkommit 12 st. medlemmar, varför antalet f. n. är 98. Styrelsen har utgjorts av f. landstingsman H. Eugenius, ordf., byggmästare E. Ahlström, v. ordf., konsulent Alb. Bengtsson, sekr., fru Greta Mattsson, kassör, och lantbr. Hj. Lindfors.

H. Eugenius

VÄNGE HEMBYGDSFÖRENING

Vid en av kyrkorådet och hembygdsföreningen 6 okt. 1963 gemensamt anordnad församlingsdag invigdes Ekeby kvarn av kommunalfullmäktiges ordförande Torsten Lundborg. Samlingen vid kvarnen föregicks av samkväm i församlingssalen, där direktör Göran Knutsson talade över ämnet »Vår bygd». Föreningens ordförande, kontraktsprosten Per Axel Björkman, gav vid tillfället en historik över arbetet med kvarnens restaurering.

Vid studiecirkelns decembersammanträde under konservator Thorild Eklunds ledning talade denne om »Möbleringen av lanthemmet» och jur. kand. Benkt Rosenlund gav i mars deltagarna intressanta synpunkter på namnskicket i Ekeby by.

Paul Ekman, Bertil Karlsson och Gunnar Gummesson företrädde föreningen vid Upplands fornminnesförenings vinterting och mottog det belopp, 1 300 kronor, som ur Landshövding Hilding Kjellmans hembygdsfond tilldelades Vänge hembygdsförening. Godsägare Ekman framförde föreningens tack för gåvan.

Årsmötet 8 mars hölls på Domtrappkällaren och i samband därmed besöktes Upplandsmuseets utställning »Kloster och koja i medeltidens Uppsala». Mötet omvalde styrelsen. I ekebykommittén invaldes direktör Göran Knutsson. En kommitté tillsattes för utredning av en eventuell organisation av verksamheten i Ekeby by.

Midsommarfesten vid Bertil Karlsson-gården gynnades inte helt av vådrets makter, men rönt livlig anslutning från bygdens folk och många andra.

Föreningens ordförande sedan starten, kontraktsprost P. A. Björkman, har under våren frånträtt ordförandeskapet. Vi tackar honom för den gångna tiden och är glada över att även i fortsättningen ha tillgång till hans erfarenhet och idérikedom.

Sven Elofsson

VÄRMDÖ SKEPPSLAGS FORNMINNESFÖRENING

Vid årsmötet 16 mars 1964 valdes till styrelseledamöter: kyrkoherde Nils Alberg, ordförande, rektor Fritz Berg, vice ordförande, flaggunderofficeren Börje Cedercrantz, sekreterare, folkskollärare Arne Carlsson, skattmästare, kapten David Lindberg, bygdevårdare, ingenjör Tore Karlsson, byggmästare Hans Sundberg och, nyvald, rektor W. Gezelius. Bygdevårdarens adress: Kummelnäsvägen 34, Salsjö-Bo.

Under verksamhetsåret 1963 har arbetet med inventariernas redovisning från handskrivna redovisningsjournaler till kort enligt numera gällande klassifikationssystem fortsatt. Inventarierna omfatta ett ansevärt antal museiföremål, förvarade i den s. k. Grindstugan vid Värmdö kyrka, samt arkivalier, förvarade i källarum under kyrkskolan. Förvaringsproblemen rörande de sistnämnda ha nu lösts. Beträffande de förstnämnda har det nödvändiga utrymmet tillgodosetts därigenom att föreningen av vederbörande myndighet fått disponera det sedan länge ej använda kyrkstallet invid kyrkan. För reparation av detsamma har styrelsen erhållit konstnadsförslag. Här placerades på senhösten en s. k. mantalseka, tillverkad i Boda by, troligen i mitten av 1800-talet och använd till fiske ännu på senare år. Bygdevårdaren har på Riksantikvarieämbetet avskrivit omkring 200 beskrivningar över fornminnen inom Skeppslaget samt uppgjort ett ortsnamnsregister med karta. Likaså har uppläggningsplanen av ett bildarkiv påbörjats (färgbilder). Tack vare utnyttjande av lokala tidnings- och tidskriftsorgan har »klipp»-arkivet kunnat utökas väsentligt.

I samband med årsmötet 1963 höll fil. kand. K. G. Österman föredrag över ämnet »Något om Värmdö ortsnamn». Vid årsmötet kallades kyrkvaktmästaren Edvin Larsson till hedersledamot i föreningen. Antalet medlemmar var vid årets slut 148. Under året har utarbetats förslag till nya stadgar.

David Lindberg

ÖSTERVÅLA HEMBYGDSFÖRENING

Verksamheten under år 1963 har fortgått traditionsenligt. Årsmötet hölls 18 maj i samband med Ersmässosamkväm. Vidare har fyra styrelsesammanträden hållits. Den 7 juli anordnades en bussresa till Ingmarspelen i Nås i Dalarna.

En utställning i hembygdsföreningens regi anordnades i Centralskolans lokaler 17–18 aug. med mottot: »Östervåla visar.» Det var hemslöjd, såsom textilier, möbler, hobbyarbeten och en del gamla föremål, som utställdes och rönste stor uppmärksamhet.

På hembygdsföreningens initiativ har beslut fattats om att resa en minnessten vid stubben efter den legendariska Birgittaeken vid Aspås.

Vid hembygdsgården i Mårtsbo har under året nödvändiga reparationer utförts.

Erik Olsson